

BX 1935

P 7

1862

JURIS CANONICI

IV SEMINARIO SINGULI SOLUTII

EX LIBRIS

SEMINARIO SINGULI SOLUTII

Biblioteca Universitaria
Cajalalpan

FONDO BIBLIOTECA PUBLICA
DEL ESTADO DE NUEVO LEON

PRÆLECTIONES

JURIS CANONICI

PARS QUARTA

DE JUDICIIS, DELICTIS ET POENIS

Devenimus ad partem ultimam *Prælectionum*, in qua de *Judiciis*, de *Delictis* et de *Pœnis* disseritur.

Cum Dominus noster Jesus Christus voluerit constituere societatem perfectam in ordine spirituali, et suæ Ecclesiæ præposuerit pastores cum officio docendi et regendi, consequens fuit ut iisdem tribueret facultatem statuendi de omnibus causis, tum realibus, tum personalibus quæ ad ordinem spirituales referuntur, et salubribus pœnis coercendi pernicaces; alioquin non prævaleret disciplina, nec ordini publico fuisset provisum. Quidquid vero ad illam potestatem judicariam et coercitivam attinet, complectitur pars juris canonici quæ est de *Judiciis*, *Delictis* et *Pœnis*, quam absolvere conabimur, pro ra-

tione nostri propositi, dicendo : 1° de natura et diversis speciebus judiciorum ; 2° de competentia fori ecclesiastici ; 3° de ordine servando in judiciis solemnibus ; 4° de judiciis summaris ; 5° de actibus extrajudicialibus qui judiciis affines sunt ; 6° de remediis canonicis contra judicia et actus extrajudiciales quibus reus se præter æquitatem gravatum queritur ; 7° de delictis ; 8° tandem de pœnis quas judex ecclesiasticus potest reis irrogare.

SECTIO I^a

DE NATURA ET DIVERSIS SPECIEBUS JUDICIORUM ECCLESIASTICORUM.

* 644. — I° *Quid et quotuplex sit judicium ecclesiasticum?*

I. Judicium (a verbo *jus-dicere*) est definitio causæ, per judicem competentem, præmissa discussione.

Tria sunt igitur elementa judicii : causa quæ in litem venit, causæ legitima discussio, pronuntiatio ab auctoritate competente.

Causam dicimus objectum seu materiam litis : sive disceptetur de jure et obligatione, sive de doctrina, sive de personis, *causa* nuncupatur in stylo forensi.

Præmittitur examen causæ ut appareat in quo sensu lis sit dirimenda, quid jure debeat ; judicium enim non est actus arbitrarius superioris, sed definitio causæ ad præscriptum legis naturalis et canonicæ ; causa autem non definitur nisi prævia accurata discussione omnium quæ ad quæstionis solutionem legitimam attinent.

Judex competens est ordinarius, vel delegatus, prout vi juris suo muneri per canones annexi, aut vi nudæ commissionis a judice ordinario delegatæ, sententiam pronuntiat (278-279).

Hinc sequitur 1° judicium esse actum jurisdictionis in foro externo ; quamobrem quæstiones solutæ in prima parte *Prælectionum*, de jurisdictione voluntaria et contentiosa, materię præsentī connectuntur.

Sequitur 2° actus *judiciales* merito dici qui proxime referuntur ad judicium, quales sunt : informatio prævia, citatio juri-

dica, interrogatio testium, etc... Ea vero quæ ad judicia proprie dicta non ordinantur proxime; v. g., quæ a privatis fiunt, vel etiam a superiore, sed intra fines meræ administrationis, licet aliquando analogiam habeant cum judiciis, vocantur actus *extra-judiciales*.

II. Judicia in diversas species distinguuntur, ratione objecti, judicis, et formæ.

1° Ratione *objecti* judicium est civile, criminale, vel mixtum. *Civile* appellatur, quando actor deducens causam in judicium, non prosequitur vindictam, sed suum aut alterius commodum; puta si agatur de collatione sacramentorum, de valore matrimonii, de obtinenda reparatione damni; seu etiam quando irroganda est reo pœna levis, quæ non excedit paternam correctionem, et indicitur in bonum delinquentis ut emendetur, potiusquam in pœnam delicti. Erit *Criminale*, si agitur in vindictam delicti, tutandi causa ordinem publicum, et generatim quoties infertur pœna gravis, v. g., suspensio presbyteri a sacris in perpetuum infligenda, excommunicatio major, privatio tituli ecclesiastici... Quando judex utrumque finem intendit, vindictam et emendationem, judicium vocatur *mixtum*, quia est simul, sub vario respectu, civile et criminale.

2° Ratione *formæ*, judicium dividitur in *solemne* et *summariū*. *Solemnia* judicia sunt, quando servantur omnes formæ usitatæ in tribunalibus, quas in sectione III^a explicabimus; *summaria*, quando ad dirimendam citius litem, judex ea tantum retinet processus judicialis, quæ necessaria habentur ad cognitionem veritatis. In priori casu *sedet pro tribunali*, ut aiunt; in altero casu agit *de plano*. Hæc suo loco fusius exponentur, quo magis appareat distinctio inter judicia et actus extrajudiciales.

3° Ratione *judicis*, judicium est *primæ* vel *secundæ instantiæ*, vel *definitivum*, prout datur, vel non, facultas provocandi ab inferiori iudice ad superiorem, ut dicitur in quæstione de *appellationibus*.

645. — II° *Qui interveniant judiciis ecclesiasticis?*

Ex ipsa definitione judicii sequitur tres præcipue personas judiciis intervenire, judicem scilicet, reum et actorem. Judex potest quandoque sententiam ferre absente reo, si reus rite citatus comparare detraxerit. Potest etiam pronuntiare quin ullus actor intervenerit, quando delictum est notorium et flagrans; nihil quippe obstat quin in ea hypothese sententiam ex suo officio ferat. Verum regula generalis, ordoque consuetus est ut judicium provocetur ab aliquo, personam actoris sustinente.

In causis ordinis publici, ad servandam tuendamque disciplinam, actoris partes habet promotor curiæ Episcopalis, quoad causas diœcesanas; in cæteris vero quæ ad privatorum vel communitatum jura, commoda, seu injurias spectant, unusquisque potest pro suis negotiis actorem se constituere, v. g., in causis beneficialibus, matrimonialibus, parochianis. Clericus beneficiarius qui se injuste gravatum prætendit ab altero, conjugatus qui suum matrimonium reputat contractum fuisse contra jus cum impedimento dirimente, parochus qui queritur de injuria suæ parochiæ illata: uno verbo quisvis unus cujus interest, agere potest suas causas deferendo coram iudice, sive per se, sive per procuratorem quem elegerit. Jura excludunt tantummodo minores qui nec agere, nec respondere possunt in judicio nisi per tutorem aut per curatorem, et excommunicatos denunciatos, quos sacri canones decernunt repelli ab agendo et testificando in curiis et judiciis.

Utile arbitramur hæc paulo enucleatius explicare, exhibendo notionem compendiosam officii personarum ex quibus componitur tribunal ecclesiasticum, aut quæ in eo admittuntur. Dicemus igitur 1° qui partem præcipuam habeant in judiciis; 2° qui in gradu humiliori inserviant; 3° denique qui ad defendendum causas reorum admittantur⁴.

⁴ Hæc passim exposita reperias apud plerosque canonistas in commentariis tituli I DE JUDICIIS, lib. II Decret.

I. Primum locum occupant Officialis, Assessores, et Promotor.

Officialis nuncupatur qui vicem Episcopi supplet, et cui potissimum demandatur exercitium jurisdictionis contentiosæ ordinariæ Episcopi, intra fines diœcesis (nº 193). Juristæ civiles affirmabant olim Officiale non aliter quam in solo *Auditorio* episcopali posse jus dicere; hæc autem assertio non consentit principiis generalibus. « Cum Episcopus in sua tota diœcesi jurisdictionem ordinariam noscatur habere, dubium non existit, » ait Bonifacius VIII, quin in quolibet ipsius diœcesis loco non « exempto, per se vel per alium, possit pro tribunali sedere; » causas ad forum ecclesiasticum spectantes audire. » Cap. *Cum Episcopus*, 7, DE OFFICIO ORDINARIJ, in VIº. Hodie, sublatis veteribus officialitatibus, quibus ad sententiarum executionem princeps conferebat auxilium brachii sæcularis, et quarum exinde ordinem judiciale statuere præsumebat, nulla superest difficultas¹.

Officiali quandoque consociantur *Assessores*, qui nempe judicij assident, eumque juvant in discussione causæ, unde etiam consilarii vocantur. Debent, ex suo officio, considerate perpendere quæcumque ad litem interpositam referuntur: an ordo judiciorum rite servetur, an et quatenus valeant probationes adductæ, an exceptiones oppositæ admittendæ sint, an demum sententia quam judex prolaturus est juris canonici sanctionibus consentiat; et si quid animadverterint contra jus disponi, tenentur judicem admonere uti provideat; alioquin merito arguuntur neglecti officij et injustitiæ sententiæ.

Canones vix mentionem habent de assessoribus, nec requirunt illorum præsentiam in curia ecclesiastica, nisi agatur de

¹ Cum veteres officialitates suppressæ sint lege civili, et gubernium exinde non agnoscat titulum *officialis*, judex ecclesiasticus prudenter abstinere a perferenda hac denominatione, et potius titulum *vicarii generalis*, vel *delegati* ab Episcopo, assumet, quando talis est causa ut a partibus judicium forte deferendum sit ad *Consilium status*.

processu criminali in causa hæresis, quando nomina testium non possunt communicari reo, vel etiam quando agitur de depositione clerici (nºs 677, 838). Forte expedit, in statu præsentis, ut assessores sint in causis præsertim criminalibus, ne reus queratur hæc negotia gravioris momenti unius judicio definiri: sed ad Episcopum solum pertinet pronuntiare an et quatenus inducenda sit hujusmodi institutio; ipsius est etiam, si opportunum duxerit adsciscere consiliarios officiali, simul statuere an assessores futuri sint solummodo a consiliis, an veri judices, cum voto decisivo, adeo ut sententia pronuntiarum necessario debeat ab officiali ex pluralitate suffragiorum, quod non parum recedit a regulis judiciorum hucusque servatis. Si votum decisivum attributum sit assessoribus in omnibus cujusvis speciei causis, nobis videtur officialem agere vices delegati, potius quam judicis ordinarii; qua enim ratione ille habeatur uti ordinarius, eandem jurisdictionem cum Episcopo habens et idem auditorium, cujus jura sic limitantur ut non valeat aliter sententias pronuntiare, quam ex assensu majoris partis consiliorum sibi assidentium¹?

Promotoris officium est invigilare conservationi disciplinæ, sacrisque juribus tuendis, et provocare judicium in delinquentes. Potest, imo debet, ut suo munere rite fungatur, intervenire omnibus causis quæ referuntur ad ordinem publicum quando judicialiter aguntur; dare conclusiones, instare pro servanda disciplina, et promovere ad tribunal superius, si male judicatum arbitretur.

II. Secundo loco reponimus notarios et apparitores, seu nuntios judiciales, qui ex parte judicis adhiberi solent in curiis ecclesiasticis.

¹ In omnibus diœcesibus ditionis Sanctæ Sedis statutum fuit ab an. 1831 ut tribunal criminale cujuslibet Episcopi constet Ordinario et quatuor aliis judicibus. (*Appendice del regolamento criminale*, 5 nov. 1831.) Omnia judicia quæ in materia criminali, ea forma non servata, proferri contigerit, rescinduntur auctoritate superiori.

1° *Notarii* dicuntur qui ex officio constituti sunt, ut gesta fori externi, vel etiam quæ privatorum sunt, scriptis authenticis excipiant¹.

Jus canonicum præscripsit ut notarius intersit iudicio, qui omnia in tabulas referat: « Statuimus ut tam in ordinario iudicio quam in extraordinario iudex semper adhibeat, aut personam publicam si habere potest, aut duos viros idoneos, qui fideliter universa iudicii acta conscribant. » Cap. *Quoniam*, 11, DE PROBATIONIBUS, lib. II Decret.

Plures canonistæ dicunt Episcopum non posse, ex jure sibi proprio, sed solummodo ex generali consuetudine, creare notarios; « quia, ait Pirrhing, solus princeps supremus potest quidpiam a jure communi omnium gentium veluti dispensando, constituere; id autem valde exorbitans est a jure communi gentium, ut unius hominis scripturæ quæ est testis mortuus et inanimatus, sine vivæ vocis contestatione, et alio adminiculo, plena fides adhibeatur. » (In tit. XXII, lib. II Decret.) Rectius sentiunt, juxta nos, qui arbitrantur solum quidem Papam posse creare notarios « quoad effectum ut possint suum officium exercere per totum orbem; » Episcopum autem posse creare notarios intra suam diœcesim, qui scilicet non possint conficere instrumenta extra territorium constituentis, « licet intra territorium confecta, faciant ubique locorum plenam fidem, » ut ait Fagnan (in cap. *Sicut te*, n^{is} 45-45, NE CLERICI VEL MONACHI, etc.). Nedum id exorbitet a jure communi gentium, ubique potius moribus gentium insitum est ut quis superior jurisdictionem habens legislativam, administrativam et judicariam, constituat notarios et cancellarios qui ex officio actus publicæ auctoritatis, intra suæ ditionis fines, conscribant et asservent, et quorum scripturæ in locis exteris fidem faciant,

¹ Dicuntur *Notarii* a *notis*, seu ex abbreviato scribendi modo, quibus olim gesta in vel extra iudicium excipiebant; *Actuarii*, dum acta, dicta et gesta judicialia notant; *Tabelliones*, quia annotationes suas olim referebant in tabulas. (Schmalzgrueber, in tit. DE JUDICIS, n° 14.)

quod sicut in societatibus politicis, ita in Ecclesia observatur. Cæterum, cum omnes admittant Episcopum id valere saltem ex universali consuetudine, non est cur diutius in ea quæstione immoremur.

Notarii possunt assumi ex ordine clericorum aut ex ordine laicorum, pro arbitrio Prælati. Quod clerici valeant obire munus notariatus in curia ecclesiastica non est dubium; ab antiquis enim temporibus concilia et antistites elegerunt e clero qui gesta fori ecclesiastici scriptis authenticis consignarent. Quapropter canones qui officio tabellionis clericis interdixerunt, interpretamur de tabellionatu in foro sæculari. Certum etiam est laicos adhiberi posse in notarios; hoc quippe nulla lege vetatur, quinimo licitum supponunt canones, et praxis plurium curiarum ecclesiasticarum firmat. Decretales quibus interdictum fuit ne laicis demandentur negotia clericalia, non hic faciunt, quandoquidem munus notarii est nudum ministerium, quod jurisdictionem non includit. Magis tamen opportunum videtur ut clerici laicis anteponantur, quia ratione sui officii notarius pluribus negotiis regiminis episcopalis, et causis personalibus clericorum, se admiscet, quæ vix expedit viris sæcularibus communicari.

Mos est, quamvis nulla lex canonica id statuerit, ut notarii, quando constituuntur, juramentum præstent de officio rite implendo.

2° *Apparitores*, qui et nuntii judiciales dicuntur, jussa iudicis exsequuntur, citationes partibus intimando, litigantes in jus vocando: hos etiam, quatenus fieri possit, expedit eligere e clero ut multa removeantur a notitia laicorum, quæ dignitatem status ecclesiastici afficiunt.

III. Tertio loco veniunt qui causam rei gerunt, scilicet: *procuratores et advocati*.

Procuratores negotium causæ suscipiunt; juramentum præstant, consensum dant ad aliquam compositionem, si opus sit; et hæc cuncta agunt nomine rei cujus præsentiam et vices sup-

plent. Advocati reo assistunt scriptis et verbo, et etiam procuratori in curia agenti.

Quisque valet sua ipse negotia tractare; si autem nolit, aut impediatur, liberum ipsi relinquitur ut ea gerenda committat procuratori. Constitui possunt procuratores clerici, aut sæculares, quod etiam de advocatis dicimus, nisi intercesserit decretum superioris, vel localis consuetudo, in contrarium. « Non « indiscrete iudex censetur egisse, procuratorem laicum ad « agendum vel defendendum in causis spiritualibus admittendo, « ait Bonifacius VIII; cum regulariter qui non prohibetur ex « presse ad exercendum procuratoris officium, idoneus debeat « reputari. » Cap. I, DE PROCURATORIBUS, lib. I, in VI°. Jure communi excluduntur ab officio procuratoris, infames, excommunicatione majori innodati, minores viginti quinque annis, religiosi demum, qui, nisi id exposcat sui monasterii utilitas, et mandatum aut licentiam a Prælato habuerint, non possunt, ne in foro quidem ecclesiastico, procuratoris officium obire, ut supponitur in cap. *Ex parte tua*, 2, DE POSTULANDO, lib. I Decret.⁴ Cæteri omnes, jure communi, admitti possunt in utrumque officium procuratoris et advocati; verumtamen Episcopi jus certum habent statuendi conditiones et præsertim, ut clericis committantur negotia tractanda in curia ecclesiastica, laicis omnino exclusis, si ratio temporum et locorum id postulerit.

⁴ Cf. Reiffenstuel, Schmalzgrueber, Pirhing in titulum XXXVII, DE POSTULANDO, et in tit. XXXVIII, DE PROCURATORIBUS.

SECTIO II^a

DE COMPETENTIA FORI ECCLESIASTICI.

*646. — Forum ecclesiasticum dicimus ipsam jurisdictionem Ecclesiæ, seu potestatem ipsi propriam cognoscendi et pronuntiandi de causis quæ ad ordinem spiritualem referuntur⁴. Totum proinde distinguitur forum quotuplex est jurisdictio: forum *internum* et *externum*, forum *voluntarium* et *contentiosum*.

Forum internum ordinatur ad regimen conscientiæ. Dicitur forum sacramentale, vel simpliciter internum, prout exercetur intra sacrum tribunal pœnitentiæ vel extra confessionem. Forum externum ordinatur ad regimen societatis christianæ. Vocatur voluntarium vel contentiosum, prout superior exercet alterutram jurisdictionem, voluntariam aut contentiosam (n° 278). In præsentî, de foro contentioso potissimum agimus; et dicendum nobis est, tum de competentia fori externi in genere, quousque extendatur, quodnam sit illius objectum et subjectum; tum de competentia respectiva judicum in specie, ut statuatur regulæ canonicæ quibus definitur et circumscribitur singulorum jurisdictio.

⁴ *Forus*, genere masculino, designat locum quo lites aguntur. Cap. *Forus*, 10, DE VERBORUM SIGNIFICATIONE. Consessus judicum sæpius vocatur *Auditorium*; in curia Romana dicitur *Consistorium*, quando S. Pontifex præsidet conventui Cardinalium.